

POPIS ROCZNY

Z NAUK DAWANYCH

W SZKOŁACH PUBLICZNYCH

WARSZAWSKICH

XIĘZY PIAROW.

Roku 1809

W dniach 20. 21. 22. Lipca.

**INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA**

00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 76

— Tel. 26-68-63

W Szkołach publicznych Warszawskich Xieży Piiarów,

Następujące Nauki były dawane w tym roku Szkolnym:

A. JĘZYKI

Polski.
Łaciński
Francuzki
Niemiecki.
Grecki.

B. NAUKI

Religiia i Moralność,
Historya,
Jeografia,
Historya Naturalna,
Arytmetyka,
Algebra
Jeometrya,
Fizyka,
Prawo Natury,
Loika,
Historya Filozofii,
Poezya,
Wymowa,
Kalligrafia,
Rysunki.

20.047, 20

KLASSA PIERWSZA.

I. NAUKA RELIGII.

W dwóch godzinach na tydzień poświęconych téy nauce, wykładano Uczniom pierwsze początki Religii, tudzież w każdą Niedzielę i Święto objaśniano Katechizm X. Wuykowskiego i Fleurego.

II. NAUKA MORALNA.

Związek nauki Obyczajowej z nauką Chrześcijańską. — O posłuszeństwie. — O szukaniu nauki. — O pracowitości. — O oszczędności. — O grzeczności. — O wierności. Punkta te objaśniane były uwagami i przykładami do pojęcia Uczniów stosownemi.

III. JĘZYK ŁACIŃSKI Y POLSKI.

Przy wprawianiu Uczniów w dobre czytanie, wymawianie, objaśniano części mowy podług Grammatyki na tę klasę. Po czém pokazana była konieczna potrzeba odmiany wyrazów, w rozmaitym względzie, a stąd przypadkowanie i czasowanie, których nauczywszy przystąpiono do tłumaczenia łatwiejszych wyjątków z Xięgi P. *Gedike*, niektórych uczyli się na pamięć i one deklamowali.

IV. JEZYK FRANCUZKI.

Les écoliers de cette Classe comme les commençans ont appris à lire couramment et à bien prononcer le français, à quoi servait la Grammaire de Mr L'Abbé Kamiński, de laquelle on leur a donné les règles les plus générales pour la lecture et la prononciation de cette langue. Ensuite on leur apprend à décliner les articles, et les noms et à conjuguer les verbes auxiliaires Avoir, et Etre par quatre tournures. Enfin on les a fait traduire, narrer, et apprendre par coeur des anecdotes et de petits morceaux convenables à leur âge.

V. JEZYK NIEMIECKI.

Anfänglich wurden die Schüler dieser Klasse im Lesen und reiner Aussprache geübt. Darauf hat man ihnen die Erklärung der Redetheile, die Abänderung der Geschlechts — Bei — Haupt — und Zeitwörter wie auch anfängliche grammatische Kenntnisse und etliche Declinationsübungen vorgetragen. Sie übersetzten außerdem mündlich und schriftlich die erste Abtheilung des Lesebuchs für Elementar-Schule.

VI. GEOGRAFIA.

Wyłożywszy poprzednicze wiadomości téj nauki, dawano w powszechności o czterech częściach świata.

VII. HISTORIA STAREGO TESTAMENTU.

O stworzenia świata aż do podziału królestwa na Judzkie i Izraelskie z przyłączeniem do tego opisu Ziemi świętej, da-

wana była sposobem iak naykrótszym, i nayłatwiejszym do pojęcia dzieci.

VIII. HISTORIA NATURALNA.

Pokazawszy Uczniom co jest rzecz sztuczna co naturalna! i wystawiwszy konieczną potrzebę rzeczy przyrodzonych, na Królestwa, Gromady, Rzędy i t. d, Przytąpiono w porządku systematycznym do Gromady Zwierząt ssących, w której znaczniejsze rodzaje i gatunki wyliczono.

IX. ARYTMETYKA.

Wprawiano Uczniów w Rachunki z pamięci i na liczbach, przebieżono z nimi Dodawanie — Odejmowanie — Mnożenie — Dzielenie liczb iednakowego i wielorakiego gatunku.

X. KALLIGRAFIA.

Na tę naukę dwie godziny w tydzień poświęcone były, w które pisywali charaktery Polskiego i Niemieckiego języka.

Cwiczenia domowe.

Uczniowie Klasy téy tłumaczyli niektóre wyiątki Łacińskie, Niemieckie, Francuzkie. — Odrabiali przykłady Arytmetyczne. — Niektóre powieści łatwiejsze opisywali.

KLASSA . DRUGA.

I. NAUKA RELIGII.

Powtórzywszy z Uczniami Katechizm, dawano im naukę o bytności Boga — Jego przymiotach — Nieśmiertelności duszy. Nagrodzie cnóty i karze występków. — Czytano i powtarzano z niemi Historią życia Jezusa Chrystusa.

II. NAUKA MORALNA.

O powinnościach dzieci ku Rodzicom — O rzetelności — Sprawiedliwości — Nałogu — Znoszeniu cudzych wad — Przyzwyczajeniu zachowaniu się względem rowienników — Obowiązkach sługi i Pana.

III. JĘZYK ŁACIŃSKI Y POLSKI.

Przypomniawszy Uczniom w krótkości naukę o częściach mowy, wykładano im obszerniej różne odmiany i gatunki imion i słów podług Grammatyki na tę klasę, zwracając zawsze ich uwagę na Pisownią obudwóch tych języków. Przy tłumaczeniu zaś i rozbieganiu każdej lekcji języka łacińskiego, i przekładaniu z Polskiego na Łaciński różnych zdań urywkowych, i łatwiejszych powieści, starano się dać im poznać gruntownie, zgodę i zależność od siebie różnych części mowy.

W polskim języku, dla wprawy w dobre wymawianie i nabranie przyzwyczajenia tonu w wyrażaniu myśli, uczyli się Ucznio-

wie téy Klasy niektórych wyjątków z różnych autorów Polskich, iako to: Oła na stoletni obchód zwycięstwa Jana III. pod Wiedniem z *Kniaźnina*. — o Ludzkości — Sumieniu z *Osińskiego*. Rozmowa między Bolesławem Chrobrym a Kazimierzem W. Królami Polskimi z *Krasickiego* i t. d.

W Łacińskim języku — Powieść o Abdolonimie z *Kurcyusza*, o Mucyuszu Scewoli z *Liwiusza* — Epigrama o tymże Mucyuszu z *Marcyalisa* — Życie Focyona z *Korneliusza Neposa*. — Prócz tego z Wypisów P. Gedike wytłumaczyli XXXVI. początkowych powieści.

IV. JĘZYK FRANCUZKI.

On a continué à exercer les jeunes gens de cette Classe dans la lecture et la prononciation, on leur a exposé les variations des noms des pronoms, des verbes — leurs différentes espèces et usages. Pour les exercer dans les manières de parler les plus usitées dans le discours familier on leur a fait apprendre par coeur différents dialogues. Outre cela on a traduit avec eux du français en polonais quelques contes qui se trouvent dans le livre de Mr. Gedike, et pour communiquer aux élèves l'usage pratique des regles grammaticales on a expliqué avec eux de la langue maternelle en français diverses courtes sentences et anecdotes.

V. JĘZYK NIEMIECKI

Man erklärte den Schülern dieser Klasse, nach der Sprachlehre des Kamienksi das Geschlecht der Haupt — und Beiwörter, wie auch ihre Biegung; ferner die Abwandlung der regelmässigen und unregelmässigen Zeitwörter — Die orthographischen Hauptregeln wurden ihnen bei den schriftlich aufgesetzten Erzählungen und Fabeln, wovon einige auswendig gelernt und deklamirt worden, vorgebracht.

VI. J E O G R A F I I A.

O czterech częściach świata w powszechności, w szczególności zaś o Xięstwie Warszawskiem — Królestwie Siskiem — Pruskiem — Rossyi Europeyskiej i Azyatyckiej, podług naynowsze-
go podziału.

VII. HISTORIA POLSKA.

Początek narodu Polskiego — Xiążęta Polscy od Lecha I. aż do Mieczysława I. — Królowie Polscy z familii Piłta i Jagiellońskiej — Stan Polski pod panowaniem królów z różnych familij aż do iey upadku. — Stosownie do Historji Polskiej dawana była Jeografia o Polsce.

VIII. HISTORIA NATURALNA.

Przebiegłszy z Uczniami tej Klasy, podział powszechny rzeczy przyrodzonych; powtórzywszy w szczególności podział królestwa zwierząt i pierwszą jego Gromadę o zwierzętach ssących ukończywszy; przytąpiono w porządku systematycznym do drugiej Gromady o Ptactwie, gdzie o drobiu domowym nieco obszerniej dawano. Przebieżono potem Gromadę trzecią o Gdzie i czwartą o Rybach.

IX. ARYTMETYKA.

Powtórzywszy cztery działania liczb prostych i złożonych, wprawiani byli Uczniowie w dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie ułomków — Reguła trzech prosta i odwrotna.

X.

X. KALLIGRAFIA.

Nauka ta dawana była raz na tydzień. Prócz tego pisywali sodziennie charaktery Polskiego i Niemieckiego języków.

CWICZENIA DOMOWE.

Uczniowie tej klasy dla wprawy w początki, przekładali z łacińskiego, francuzkiego i niemieckiego na język polski wszystkie podczas lekcy tłumaczone sobie wyiątki, odrabiali przykłady Arytmetyczne, czynili opisy i w różnych materyach pisywali listy.

KLASSA TRZECIA.

I. NAUKA RELIGII.

W tej Klasie rozbievano z Uczniami Życie Jezusa Chrystusa dogmatycznie i moralnie — Czyny i pisma Ewanielistów i Apostołów.

II. NAUKA MORALNA.

O powinnościach człowieka w towarzystwie. Do tego używano dziełka pod tytułem: *o Cnotach towarzyskich i występkach im przeciwnych*. Na początku roku mieli Uczniowie wy-

iątki moralne do tłumaczenia zadawane. — O przystoyności w mowieniu, na język łaciński, powiększcy części sami przełożyli. — O utrzymaniu się przyzwoitem.

III. JĘZYK POLSKI i ŁACIŃSKI.

Powtórzywszy uwagi grammatyczne w Klassach niższych Uczniom dawane, przytąpił Nauczyciel do wykładu Grammatyki na tę klasę przeznaczony, jako to: o wewnętrznem wyrazów znaczeniu — o źrzdłosłowie — Słoworodzie — o Składni Polskiej i Łacińskiej — Prawidła i uwagi grammatyczne objaśniał na przykładach z Klassycznych Autorow wyiętych. Przy tłumaczeniu i rozbiorze, wprawiano powoli Uczniów w porządne i uważne roztrzāsanie tego, co czytali, tak co do wyboru zdań i myśli, tudzież ich związku; iak co do naturalności, przyiemności i dobitności wyrażen. Piękniejszych wyiętków polskich i łacińskich, dla wprawy w Deklamacyą pouczyli się na pamięć. A w szczególności:

Polskie: Błogosławienstwo Assarmota — kilka Psalmów tłumaczenia Karpińskiego — z Krasickiego Czerwony złoty — nagrobki i t. d.

Łacińskie: *Ex Curtio*: Descriptio luctus post mortem Alexandri M. *Ex Ovidio* Baltus in indicem — Cyparyssus in cypressum. — L. IV. Elegia 5. ad amicum. — Varia denique excerpta ex libro, cui titulus *Selectæ e prof. script. historię*, quem carptim discipuli explicabant.

IV. JEZYK FRANCUZKI.

Les élèves de cette Classe ont été exercés sur tout à lire coulant et à bien prononcer. On a traité en général de toutes les parties du di cours. La lecture était toujours liée avec la traduction libre. Outre cela ils traduisaient du français en polonais et du polonais en français, quelques fragmens de Voltaire, Florian, Berquin et La Fontaine; et pour enrichir la memoire, et former la prononciation ils ont appris par coeur quelques-uns de ces fragmens, et les declamaient pendant la leçon.

V. JEZYK NIEMIECKI.

Die Schüler dieser Classe übersetzten aus dem Politz verschiedene profaische Aufsätze, Fabeln, und Erzählungen, wovon sie mehrere auswendig gelernt haben. Aus dem Polnischen verdichteten sie verschiedene kurze Sätze und Erzählungen die sie schriftlich zeigen können. Die Sprach-Regeln wurden nach der Sprachlehre des Kamiński gegeben.

VI HISTORIA STAROŻYTNA.

O Egipcyanach.

Opisanie iograficzne dawnego Egiptu. — Osobliwości. — Obyczaje dawnych Egipcyan — Królowie Egipscy od założenia Monarchii, aż do iey zawoiowania przez Kambizesa króla Persów. — Stan Egiptu aż do Ptolomeusza Lagusa.

O Assyryczykach.

Królowie Assyryjscy od założenia, aż do podziału tego państwa na trzy części. — Królestwo *Niniwitów*, *Babilończyków*, *Medów*.

O Persach.

Początek monarchii Perskiej — Stan Persyi pod panowaniem Cyrusa i jego następcami, aż do zawoiewania onęj przez Alexandra W. króla Macedońskiego. — Religia, rząd, prawa, zwyczaje Persów. — Przyłączona także była wiadomość o Lidyńczykach i Fenicyanach i ich wynalazkach.

O Grekach.

Opisanie ięograficzne dawnęj Grecyi — Początek Greków — Królestwa dawne Grecyi, iako to: Argos, Miceny, Ateńskie, Tebańskie, Spartańskie. i t. d. — Prawa Minosa w Krecie. — Wyprawa Argonautów. — Woyna Troiańska. — Początek królestwa Trojańskiego — Olimpiady — Opanowanie Peloponezu przez Heraklidów — Prawa Likurga w Sparcie — Woyny Lacedemończyków z Messenńczykami — Prawa Drakona i Sólona w Atenach. — Przywłaszczenie władzy w Atenach przez Pizystrata — Zniesienie ięj przez Spartanów — Woyny Greków z Persami — Rząd Peryklesa w Atenach — Woyna Peloponezka — Narzucenie Tyranów w Atenach przez Lizandra — Wypędzenie ich przez Trazybula — Wyprawa Cyrusa młodszego do Persyi — Odwód dziesięciu tysięcy Greków — Śmierć Sokratesa — Woyna Spartańczyków z Persami i niektórymi greekimi miastami — Pokoy Antalcidy — Woyna Tebańska — Stan Grecyi i Macedonii pod Filipem, Alexandrem W. i ich następcami. — Zawoiewanie Grecyi przez Rzymian — Sławnieysi ludzie w Grecyi z nauk, rękodziel i kunsztów — Opisanie wielkiey Grecyi — Stan Syrakuzanów aż do zawoiewania jęj przez Rzymian.

Stosownie do dzieiów wzmiankowanych dawana była Jęografija starożytna, i tłumaczone były życia sławnych wodzów greckich z *Korneliusza Neposa*.

VII. JEOGRAFIA SZCZEGOLNA.

O państwach Europejskich — Podział Niemiec dawny i te-
raźniejszy — O Francyi — Hiszpanii — Włochach — Turcyi i krajach
Europy północney.

VIII. MITOLOGIA.

O Bogach niebieskich — Ziemskich — Morskich i piekiel-
nych. Nauka ta dawana była w języku oyczytym.

IX. HISTORIA NATURALNA.

Powtórzywszy w krótkości o zwierzętach ssących — Ptakach
— Gadzie i Rybach; dawano obszerniej o Owadzie i Robakach.

X. POCZĄTKOWE WIADOMOSCI FIZYKI.

Podział rzeczy — Własności ciał — Tłumaczenie skutków
pospolitszych. Oprócz wykładu ustnego, pokazywane były Uczniom
niektóre narzędzia i proste doświadczenia.

XI. ARYTMETYKA.

Uczniowie tej Klasy wprawiani byli we cztery działania
ułamków zwyczajnych i dziesiątnych, regułę trzech prostą, od-
wrotną, składaną, procentu, spółki, a to na przykładach tru-
dniejszych. — O miarach, wagach, pieniądzech w krótkości.

XII. GEOMETRYA.

Rodzenie się Figur — Wiadomości o liniach prostych — Obwodzie koła — Kątach rozmaicie uważanych — O przytławianiu Trójkątów — ich własnościach. — O prostopadley — Dzieleniu kąta — O Liniach równoodległych i Równoległobokach. — O ważności kątów w wielokątach. — O równości i zamienianiu różnych Figur. — O dochodzeniu powierzchni — O robieniu kwadratów w liczbach i wyciąganiu pierwiastków — O dodawaniu, odejmowaniu, zamienianiu kwadratów na prostokąty, i nawzajem. — Twierdzenia fundamentalne, do dochodzenia powierzchni trójkątów, których trzy boki są dane — Dal ze wiadomości o kole i różném położeniu linii prostych w niem lub do niego. — Nakoniec o łatwiejszych pomiarach.

XIII. RYSUNKI.

W téy i poprzedzających Klasykach, dawane były Uczniom początkowe wiadomości rysunków ręcznych trzy razy na tydzień.

CWICZENIA DOMOWE.

Na ćwiczenia domowe, Uczniowie téy Klasyki zadawane mieli

1. Tłumaczenia lepszym stylem z łacińskiego na polskie i nawzajem.
2. Robienie listów stosownych do ich wieku i stopnia nauki; tudzież pisanie uwag moralnych, krótkich mówek: przy końcu roku szkolnego pisali krótkie i łatwe listy w języku łacińskim.
3. Przykłady arytmetyczne.
4. Kręślenie figur ieometrycznych.
5. Powieści z Autorów łacińskich wybrane, w szkole przez nich powtarzane, pisali w domu i t.d.

KLASSA CZWARTA.

I. NAUKA RELIGII.

O nabywaniu cnoty, rzecz brana religijnie.

II. NAUKA MORALNA.

Wyłożyło się potrzebę i źródło nauki o pożyciu z ludźmi. — Potrzebę poznania własnych powinności — Powinności człowieka względem Boga — Powinności względem duszy. — Co człowiek winien sobie przez sprawiedliwość — Powinności człowieka względem oyczyzny.

III. LITERATURA POLSKA Y ŁACIŃSKA.

Wierszopistwo.

Przygotowanie do wierszopistwa: Poznanie Jloczasu Polskiego i Łacińskiego — Wierszopistwo Polskie i Łacińskie powierzcownie uważane.

Uwagi nad wierszopistwem wewnętrzném: to jest w Sielan-kach, Satyrach i Elegiach.

Wiadomość o Pisarzach w tych trzech gatunkach Wierszopistwa, i Wzory z Polskich i Łacińskich Pisarzy czytane i objaśniane były, z tych niektórych wyimków na pamięć się uczyli.

Przygotowanie do wymowy: Poznanie Postaci i Przenośń
de Figuris et Tropis.

Wzory Wymowy Polskie: Odezwa Kazanowskiej, do męża przy zdobyciu Trębawli. — Głos Andrzeja Ciemnowskiego Posła ziemi Rożańskiej przy dokończeniu Seymu w Grodnie. — Kopia listu Uczniów Instytutu wojskowego we Francji do Prefekta Policji w roku IX urządzonogo za staraniem Bonapartego l. Konsula. Opis moru z P. *Floryan.*

Wzory wymowy łacińskie: z *Salustyusza*: mowy Micypsy i Atherbala — z *Liwiusza*: Mowy Pakuwiusza Kalawiusza oycy i Peroli Syna — z *Kurcyusza*: Mowa posła Scytów do Aleksandra W.

Dla wprawy w styl czytywało się: — W języku Polskim: Tłumaczenie Salustyusza przez Pilchowskiego. — Przypadki Doświadczuńskiego.

W języku łacińskim: Dzieła Salustyusza i Cezara.

IV. JĘZYK FRANCUZKI.

Après avoir répété avec les Ecoliers de cette classe les premiers principes de la langue française, on leur a expliqué la Syntaxe, l'Accord des mots et le régime, en éclaircissant les règles par des exemples à vive voix, et par des exercices privés. On s'est servi des extraits de la Mythologie, des anecdotes. Ils ont traduit du polonais en françois le discours entre Socrate et Evagore et ils en ont appris quelques morceaux pour declamer, comme l'éloge de M. Aurele, et son entretien avec lui même.

V. JEZYK NIEMIECKI. XI

In dieser Klasse, wurden historische Bruchstücke, oder kleine Erzählungen mündlich vorgetragen, von den Schülern wiederholt, und zu Hause schriftlich aufgesetzt, dergleichen aus dem lateinischen leichte Stücke verdeutschet, mit Zuziehung der Grammatik, und dann zu Papier gebracht. Auch wurden Stücke zum deklamiren diktiert, und die Orthographie laut verbessert.

VI. JEZYK GRECKI.

Podział liter greckich — Przypadkowanie Rzeczowników i Przymiotników ze skrótami — Rodzaiowanie Przymiotników — Czasowanie forenne. Dla wprawy w czytanie przeszli Uczniowie Wypisy greckie Giedykiego, i z nich baieczki Ezopa tłumaczyli i rozbieiali.

VII. MITOLOGIA.

O półbożkach — Wiadomości o czei, którą starożytnie narody swym bożkom oddawały. — Uczniowie na prywatne ćwiczenia rozbieiali różne artykuły Mitologii, i w językach, których się uczą, wypracowali.

VIII. JEOGRAFIA.

O Azyi mniejszey — Częściach reszty Azyi znaiomszych. O krajach nadmorskich Afryki. — O krajach Europejskich należących do państwa Rzymskiego. — O Grecyi — Nauka ta dawana była w porównaniu z nową Jeografią; po większey części w języku łacińskim.

IX. HISTORIA RZYMSKA.

Założenie Rzymu — Wzrost i potęga jego pod królami. — Stan Rzymu od wypędzenia królów, aż do przypuszczenia Plebeuszów do wszystkich urzędów w Rplitey. — Wojny Rzymian z sąsiadami i odleglejszymi narodami — Podbicie Grecyi przez Rzymian — Zamieszanie w Rzymie z przyczyny Grachów — Marryusza i Sylli — Spisek Katyliny — Tryumwirat Pompejusza, Cezara i Krassa — Tryumwirat Antoniusza, Lepida i Oktawiusza — Upadek Rplitey Rzymskiej — Stan państwa Rzymskiego pod panowaniem Cesarzów, aż do upadku jego na Zachodzie. Dla nabycia obszerniejszych wiadomości względem tego państwa dawane były Uczniom téj Klasy więzyku Łacińskim wyimki z *Nieuporta*, tyczące się wewnętrznego składu Rządu i zwyczajów Rzymskich, iak następują:

De prima urbis Romæ origine — De divisione Urbis et populi — De ordine Senatorio, Equestri et populari — De Comitibus Curiatis, Centuriatis et Tributis — De censu et Litro — De Magistratibus in genere — In particulari de Rege — Consulibus — Prætoribus — Aedilibus — Tribunis Plebis — Quæstoribus — Dictatore — Magistro Equitum — Decemviris etc. Item de Sacris Romanorum — De ministris Sacrorum — De ritu Sacrorum — De sacrificiis — Denique de Calendario Romanorum.

Nadto czytane były rewolucye Rzymskie, z uwagami podług *Wertota* w godzinach na to przeznaczonych, lub trudnił się Nauczyciel objaśnianiem Dzieła Kurcyusza, którego początkowe trzy Xięgi Uczniowie tłumaczyli.

X. ALGIEBRA.

Różnica Algiebry od Arytmetyki — Znaki algiebraiczne — Prawidła dodawania, odejmowania, mnożenia i dzielenia ilości algiebraicznych pojedynczych i wielorakich, całkowitych i ułomkowych — Różne sposoby przerabiania równań pierwszego

stopnia z jedną lub z wielą ilościami niewiadomemi. Wykład początkowy równań drugiego stopnia — Proporcya i Progressya Arytmetyczna i Jeometryczna. — Wykład początkowy Logarytmów i sposób ich używania — Przykłady i zagadnienia.

XI. JEOMETRYA.

O podobieństwie wielokątów, a naprzód trójkątów prostokreślnych i o proporcjonalności linii prostych przecinających się w kole lub za kołem. — O stosunku powierzchni wielokątów. Sposoby które podaje Jeometrya podzielenia okręgu koła na niektóre części równe — O powierzchni koła, i o stosunku ich okręgów do promieni — O przybliżonym stosunku okręgu koła do średnicy.

Trygonometrya.

Wyłożenie Wstaw, Dostaw i t, d. — Twierdzenia służące do rozwiązywania trójkątów prostokreślnych — Twierdzenia służące do okazania jakim sposobem ułożone są tablice wstaw, dostaw itd. O użyciu przenośnika i niektórych linii znajdujących się na cyrku proporcjonalnym.

Przystosowanie Teorii do Praktyki.

Sposoby różne wyznaczania odległości za pomocą sfolika jeometrycznego i kątomiaru. — Sposoby oznaczania wysokości dostępnych i niedostępnych — Przystosowania Trygonometryi do różnych przypadków szczególnych na gruncie trafić się mogących — Robienie mapp, onych sprawdzanie i przerysowywanie w różney wielkości.

Wymiary praktyczne na gruncie odłożone zostały na miesiąc Wrzesień: gdyż w Maiu dla przytomności woysk nie przyjacielskich, później dla upałów lub niepogody Uczniowie w pole wychodzić nie mogli.

XII. FIZYKA OGOLNA.

Uważanie rzeczy zmysłowych w rozmaitych względach, dało powód rozdzielenia Historji natury na trzy części, to jest: Historją naturalną, Fizykę i Chemiã. Zastanawiając się nad ciałami w zamiarze fizycznym, roztrząsane ich były własności i porównywane między sobą, dla lepszego poznania wzajemnego ich stosunku: to jest uważana była rozciągłość w ciałach, podzielność mechaniczna i taka się w naturze między ciałami przytrafia, a przytoczone w téj mierze znaczniejsze przykłady, dały dostateczne wyobrażenie rozmaitéy subtelności cząstek z których są ciała złożone. Wytlumaczone potem było przyłgnienie w powierzchniach ciał: naznaczona była różnica przyłgnienia od skupienia. Okazana nieprzenikliwość, dziurkowatość, elastyczność, ciągłość, stałość, ciekłość i płynność. Uważane potem było działanie materji ciepła czyli cieplika, wyłożona była teorya termometrów i pirometrów.

Daléj roztrząsane były skutki materji elektrycznéj, i z doświadczeń wyprowadzona była teorya elektryczności podług Franklina i Coulomba. Wyłożone były sześć własności magnesu.

Nakoniec było krótkie opisanie kuli ziemskiej: to jest o Ziemi w ogólności: o podziale kuli ziemskiej; o porach Roku.

XIII. BOTANIKA.

Przeszedłszy Fیزیologią i Terminologią roślin, wykładano i objaśniano różne ich systematy, tak naturalne, tak sztuczne. Dodano o sposobie suszenia i utrzymania roślin — różnem ich zacyin.

XIV. RYSUNKI.

Uczyli, się w téj Klasie Rysunków ręcznych i sytuacji.

Cwiczenia domowe.

Tłumaczenia z Łacińskiego na Polski język i z Polskiego na Łaciński; listy, wiersze, opisy i odezwy różne były celem ćwiczeń domowych. Tudzież rysowali Figury ieometryczne, i rozwiązywali sami przykłady Algiebraiczne.

KLASSA PIĄTA.

I. NAUKA RELIGII.

W téy Klassie, następnéy i w dwóch poprzedzających, wykładano Uczniom co Niedziela i Święto Ewanieliłą przypadaiaćą, a to iuż podług Kazań Skargi, iuż Lachowskiego. i t.d.

II. JĘZYK FRANCUZKI.

On a eu soin, de faire connoitre aux élèves la langue dans son étendue, et pour atteindre ce but, on leur a donné des éclaircissemens sur les principes particuliers de la Grammaire, les synonymes, les phrases et l'Ortographe. Les traductions qu'ils ont faites du polonais et de l'allemand en français, etoient des morceaux choisis des Auteurs classiqués, dont ils ont appris quelques uns par coeur. Ils declameront les uns, et diront les autres en

prose et en vers, en faisant l'analyse grammaticale. Ces extraits étoient: De la mort de Socrate, du bonheur de la vie champêtre, Réflexion d'un Philosophe sur une belle campagne, du caractere des animaux etc.

III. JĘZYK NIEMIECKI.

In dieser Klasse folgten anfänglich Styl-Übungen, in freundschaftlichen Briefen. Ferner wurden deutsche Klassische Schriftsteller gelesen, nach dem Geist der Sprache erläutert, Fragmente aus Dichtern in Prosa übertragen, aus Rousseaus Emil einige Stücke, und die ersten V. Capitel des Jugurthischen Krieges aus dem Calistus ins Deutsche übersetzt.

Im Geschäfts-Styl wurden hernach Briefe an Kaufleute, an Regierungs Collegien, an Fürsten, Pacht und Kauf-Contracte, nebst grösseren Aufsätzen, Declamations Übungen, u. s. w. gegeben.

IV. JĘZYK GRECKI.

Oprócz tychże samych poprzedniczych wiadomości, które się dały w Klasie IV. mieli jeszcze Uczniowie o stopniowaniu przymiotników — o Zaimkach, o Imionach liczbowych, o Przysłówkach. — Czasowanie słów skracających się, słów nieforemnych — Wypisy greckie tłumaczyli wyjątkami prawie całe. Przytem czyniły się uwagi nad składnią.

Wspomniane trzy języki dawane były uczniom tej Klasy wspólnie z uczniami szóstej Klasy.

V. HISTORIA POWSZECHNA.

Przebiegłszy w krótkości dzieje Rzymian pod ich Cesarzami w pierwszych pięciu wiekach zamknięte, porządkiem wieków

obszerniej wykladał Nauczyciel w tej Klasie Historią powszechną czasów średnich z stosownemi do niej uwagami, aż do końca wieku piętnastego, to jest do odkrycia Ameryki przez Hiszpanów. — Opisanie geograficzne i polityczne narodów wzmiankowanych w Historii uczniom okazano — Nadto uczniom tej i szóstej Klasy czytana była w szczególności Historja narodu Szwedzkiego zbioru *Skrzetuskiego*, a czasem bardziej interessujące wyimki z *Gazety narodowej*.

VI. WIADOMOSCI STATYSTYCZNE.

O krajach Europejskich, tudzież przydanie wiadomości o różnych gatunkach rządów, religii i t. d.

Wiadomości statystyczne dawane były razem i Uczniom Klasy szóstej.

VII. ALGIEBRA.

Formy ogólne do przerabiania równań pierwszego stopnia z wielą ilościami niewiadomemi — Równania drugiego Stopnia — Równania stopnia wyższego, które mogą być przerabiane na wzór Równań stopnia drugiego — Podniesienie liczby do sześcienu i wyciągnięcie pierwiastku sześciennego — Teorya Logarytmów — Przykłady i Zagadnienia.

VIII. JEOMETRYA.

Twierdzenia okazujące własności płaszczyzn i linii na nich przecinających się. — Definicya kąta wielościennego, i twierdzenia okazujące jego własności. — Definicya Graniałostupów, Ostrosłupa, Walca, Ostrokągu, Ostrokągu ściętego, kuli, i twierdzenia służące do wyrachowania ich powierzchni i bryłowatości — O podobieństwie brył i ich Stosunku.

Trygonometrya sferyczna.

Definicya i własności kąta i troykąta kulistego. — Twierdzenia służące do rozwiązania troykątów kulistych, prostokątnych i ukośnych — Zagadnienia.

IX. FIZYKA SZEGOLNA.

ZaŃtawiano się nad iedną tylko ciąż własnością, to iest Ruchem. Wyłożone były prawidła ruchu tak prostego, iako też przyspieszonego i składanego. Stąd wyłożona była teorya Machin tak prostych iako też złożonych. Wykładana potém była teorya równowagi i ruchu ciał ciekłych czyli Hidrostatyka i Hidraulika z wyłożeniem teoryi pomp, barometrów i różnych Machin Hidraulicznych. Uważano potém ruch światła, to iest Optyki, Kapttryki i Dyoptryki istotnieysze materye wylusczono. Nakoniec uważane były własności fizyczne i chemiczne powietrza i wody: wyłożona była teorya formowania się gazów i ich własności.

X. RYSUNKI.

Dawane były Uczniom téy i szostey Klasy Rysunki ręczne i sytuacyi. Pracę swoją uczniowie tych i wyżéy wspomnionych klas okażą.

KLASA

KLASSA SZOSTA.

I. NAUKA RELIGII.

Też same nauki wykładano uczniom téy Klasy, o których namieniliśmy w poprzedzającej klasie.

II. PRAWO PRZYRODZONE.

Wytlumaczywszy uczniom wyrazy używane w téy nauce, i doprowadziwszy onych do nabycia wyobrażenia prawa przyrodzonego, wykładano im daley: O naturze człowieka względem Prawa. — O potrzebie prawa dla człowieka — Własności i skutki prawa przyrodzonego — Powinności człowieka względem Boga — siebie samego i bliźnich — O łaskawey i zobopólney pomocy — O dobrowolnych ugodach między ludźmi — O rozmaitych stanach człowieka — O własności ruchomey i gruntowey — O zamianie — O przyrodzoney równości między ludźmi — O Religii naturalney i iey niedośćateczności — Nakōniec o zupełney sankcyi ustaw przyrodzonych.

III. L O I K A.

Czucie uważane [z swemi okolicznościami — Sąd połączenia, przypomnienia, porównania — Wyobrażenia — Sąd domyślny — Jle Towarzystwo pomaga do rozszerzenia wiadomości — Rozbiór czucia i myśli — Zbiór wyobrażeń.

IV. HISTORIA FILOZOFII.

Opinie Chaldecyżków, Egipcyan, Persów, Indyan, Scytów i Celtów. O Sekcie Jońskiej. Italickej czyli Pitagorejskiej, Eleatycznej. O niektórych sektach utworzonych przez uczniów Sokratesa. O Akademikach, Perypatetykach, Pirronistach, Stoikach, Epikurejczykach.

V. LITERATURA POLSKA i ŁACIŃSKA.

Wierszopistwo.

Wiadomość o Wierszopisach Polskich i Greckich podług Krasickiego, Eschenburga i Janockiego. — Uwagi nad wierszem Bohaterskim czyli Epopeją i nad wierszem prawidłowym czyli dydaktycznym, z wymienieniem Pisarzy w tych gatunkach Poezyi — o Geniuszu Homera z Bartelemy.

Wzory wiersza Bohaterskiego i prawidłowego:

W Polskim języku: Czytało się Jliady Homera Xiąg VIII. — Myszeidę Krasickiego — Eneidy Wirgiliusza Xięgę I. przez Dmochowskiego. — Przemian Owidyusza Xięgę II. przez Owinińskiego. — Sztuki rymotwórczy Dmochowskiego Xięga I. — Obraz Kapłana z P. Delille.

W Łacińskim: Virgillii Aeneidos liber I. — Ovidii Metamorphoseos liber II. — Horatii Ars Poetica.

Wymowa.

Wiadomość o mówcach Polskich i Greckich podług Juvenela de Carlanca, Janockiego i Eschenburga — Zasady i prawa istotne wymowy, podług Karpińskiego, Piramowicza i Batteux.

Wzory Wymowy:

W Polskim języku: Mowa Jana Zamoyckiego do Zygmunta III. Króla Polskiego.

Mowa Dmochowskiego na pochwałę Krasickiego.

Mowa JW. Stanisława Potockiego S. W. P. R. S. przy dokonieniu Examinu w Liceum Warszawskiem. Kazanie Seymowe X. Skargi.

Kazanie X. Bystrzyckiego o powinnościach młodzieży. Szkoła mędrków z Lucjana.

W Łacińskim: Oratio I. Ciceronis in Catilinam.

Oratio Mureti ad Pluim V. P. M. pro Sigismundo Augusto Rege Poloniarum.

Oratio Paulini de praematura ingenii sui opinione. Tractatus Ciceronis de Amicitia.

Prawo przyrodzone, Logika, Historia Filozofii, Literatura Polska i Łacińska, dawane były uczniom tej Klasy wspólnie z uczniami poprzedzającej klasy.

VI. HISTORIA Powszechna.

Po krótkim przypomnieniu znakomitszych czynów i wypadków, w klassach poprzedzających obszerniey opisanych, Uczniom tej klasy opowiadał Nauczyciel dzieje późniejszych czasów w wiekach XVI. XVII. XVIII. i początku XIXgo zawarte. Do wspomnionych dzieiów oprócz uwag potrzebnych, opisu sławnych i uczonych ludzi, był przydany obraz polityczny i ieograficzny wszystkich tych państw i krajów, które w Historii powszechney wspomniane były.

VII. JEOMETRYA i ALGIEBRA.

o Liniach Krzywych.

Wykład niektórych własności koła sposobem Algiebraicznym — Wykład Własności Ellipsy, Paraboli i Hiperboli przez równania algiebraiczne.

VIII. CHIMIA.

Uważane były ciała bardziej w względzie Chemicznym iak Fizycznym. Roztrząsane było działanie światła, ciepłika, powietrza, wody; teorya tworzenia się kwasów; wyszczególniono ich cechy rodzajowe i gatunkowe i ich własności wyłożono: formowanie się i natura istot roślinnych, i zamiana istot roślinnych na zwierzęce i tych natura: Zepsucie materyy roślinnych i zwierzęcych gdy same sobie są zostawione.

IX. MINERALOGIIA

Uważana była chemicznie. Rozbierano naturę i własności zasad solnych, czyli ziemie, metale i istoty alkaliczne. Zastawiano się nad zjednoczeniem się kwasów z zasadami solnemi czyli nad różnemi rodzajami i gatunkami soli. Nakoniec uważano niedokwaszanie i rozpuszczanie się metalów w kwasach.

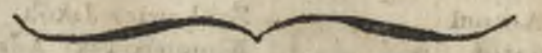
CWICZENIA DOMOWE.

Tłumaczenia w polskim i łacińskim języku. Memoryały, powieści, mowy i wiersze, były naznaczane Uczniom téy i poprzedzającej klasy na ćwiczenia domowe.

UCZNIOWIE

Bardziej zaleceni z dobrych obyczajów i pilności.

z Klasy pierwszej.

Łuszczewski Joachim.
Bagiński Konstantyn
Domański Piotr.
Uszyński Tadeusz.
Piotrowski Ludwik.
Kulesza Felix.
Roszkowski Romuald.
Kucik Franciszek.
Mieszkowski Ignacy.
Lenczowski Stanisław.
Zychowicz Adam
Roszkowski Ludwik
Gorzechowski Antoni.
Gorzechowski Hippolit
Kolczyński Łukasz
Krosnowski Romuald
Bludan Jozef
Krasuski Antoni
Dąbrowski Antoni

Maciejewski Ignacy
Kostecki Jozef.
Warpechowski Jozef
Głuchowski Andrzej
Zieliński Klemens
Twardowski Kazimierz
Rosciszewski Ignacy
Sułowski Jan
Dan Jozef
Miederzyński Paweł.
Sliwiński Franciszek
Szym.ński Jan Kanty.
Rynek Adam
Tugut Andrzej
Pozarzycki Wincenty
Gorecki Antoni
Jankiewicz Jan
Hakiel Franciszek
Jankiewicz Franciszek

Szubert Stanisław
Skurzyński Dominik,
Meleszyński Jakób
Borowski Woyciech
Olechnowicz Andrzej
Borowski Karol
Kielczewski Antoni
Prnszyński Karol
Tugut Te dor
Sarnowicz Andrzej
Morycz Wincenty
Wiśniowski Paweł
Krzyżanowski Piotr

Bereżyński Andrzej
Szkaradowski Marcin
Skibiński Stanisław
Lewandowski Jozef
Mü ler Adam
Nowicki Piotr
Zychowicz Jakób
Niemierowski Adam
Lisowski Walenty
Kiedrzyński Michał
Mausz Antoni
Fuks Tomasz
Szymański Jan
Tatarkiewicz Jakób

z Klasy Drugiej.

Zieliński Walenty
Kanigowski Teofil
Bogowski Jozef
Podymowski Jozef
Grobicki Antoni
Koralewski Jan
Kwiatkowski Franciszek
Sułowski Tadeusz
Helbich Adam
Niwiński Franciszek
Zieliński Miciey
Buliński Jozef.
Zakrzewski Ignacy
Kłodnicki Jan
Czachowski Tadeusz

Sliwiński Mateusz
Podgrabiński Leon
Sosnowski Eustachiusz.
Leontowicz Jan
Grabowski Antoni
Karski Alexander
Szymański Kazimierz
Barbowski Stanisław
Jabłoński Franciszek
Charapiński Woyciech
Kazański Antoni
Nowacki Andrzej
Zientecki Antoni
Rakowski Marcin
Trąbczyński Adam

Wroblewski Julian
Dziurkowski Piotr
Zalewski Jan
Kraśnicki Jozef
Solkiewicz Jan
Paciorkowski Piotr

Asnyk Kazimierz
Podlich Jakób
Pianowski Sylwester
Bykowski Mikołaj
Szteinhauf Jan.

z Klasy Trzeciej.

Gregorowicz Jan Kanty
Federowicz Jan
Kutakowski Benedykt
Lacyozy Wojciech
Podoski Jozef
Koftecki Wincenty
Woynicki Michał
Jagodziński Stanisław
Wagner Tadeusz
Kowalski Adam
Dąbkowski Piotr
Bochulski Franciszek
Dąbrowski Mateusz

Rosengard Jozef
Łuszczewski Felix
Boiarski Wojciech
Brzeziński Fryderyk
Pilichowski Alexander
Wyszacki Marcin
Łaczyński Kazimierz
Piotrowicz Wincenty
Folkierski Jozef
Dworakowski Kacper
Pawłowski Faustyn
Polkowski Jan
Piotrowski Jan.

z Klasy Czwartej.

Janta Konstantyn
Marszałkiewicz Marcin
Płoński Edward
Barankiewicz Jozef
Bartmański Adam

Rakuszewski Alexander
Koperski Jan
Lisowski Pacyfik
Zienkiewicz Jozef
Mikołajewicz Ignacy.

z Klasy Piątej.

Zabłocki Cypryan
Kielczewski Ignacy.

Czachowski Klemens
Stawiarski Antoni.

z Klasy Szostej.

Ciechomski Jozef Kal:
Załęski Jozef
Zborowski Jozef
Arnold Jerzy

Sarnowicz Jan
Brześciański Franciszek
Piasecki Piotr
Jakubowicz Antoni.

Instytut
BADAN LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
Warszawa, ul. Nowy Świat
Tel. 26-88-63

Nie wypożycza się do domu

